

5. Скворцов С. С. Адміністративний договір як засіб управлінської діяльності : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12. 00.07 / Сергій Сергійович Скворцов . – Харків. 2005. – 26 с.
6. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2 т. / за відп. ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – Т. I. – 832 с.
7. Про визнання правочинів недійсними : Інформаційний лист Верховного суду України від 24.11.2008 // Вісник Верховного суду України. – 2009. – № 1.
8. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI // Голос України. – 2010. – № 143.
9. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними : Постанова Пленуму Верховного суду України від 06.11.2009 № 9 // Вісник Верховного суду України. – 2010. – № 1.
10. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–36. – Ст.446.
11. Щодо застосування господарськими судами України положень процесуального законодавства стосовно розмежування компетенції між спеціалізованими адміністративними і господарськими судами : Інформаційний лист Верховного суду України. 26.12.2005 // Інформаційно-аналітична система ТОВ «Ліга -Закон» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.liqazakon.ua/.

УДК 340.1

ФАХОВА ПІДГОТОВКА ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДО УЧАСТІ В ЮРИСДИКЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ

Судак Г.В.,
викладач кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

У статті аналізується наявний стан фахової підготовки перекладачів у ВНЗ України та пропонуються конкретні рекомендації для оптимізації підготовки лінгвістів до участі в юрисдикційному процесі. Авторка звертає увагу на розвиток базових навичок та вмінь майбутніх перекладачів. У науковій праці розроблено підґрунтя для впровадження авторського спецкурсу «Юридико-лінгвістичні параметри діяльності перекладача у правозастосовному процесі», зважаючи на риси сфери перекладацької діяльності у юридичній царині України. У контексті роботи висвітлено об'єкт, предмет, методологічні засади, цілі та завдання означеного спецкурсу, окрім того оптимізуються форми роботи зі студентами-лінгвістами, котрих готують до участі в юрисдикційному процесі.

Ключові слова: перекладач, фахова підготовка, професійні вміння і навички, юридичний переклад, правозастосовний процес, студенти-лінгвісти.

Sudak A.V. / ПРОФЕСИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА ПЕРЕВОДЧИКОВ К УЧАСТИЮ В ЮРИСДИКЦИОННОМ ПРОЦЕССЕ / Полтавский институт экономики и права, Украина

В статье анализируется существующее состояние профессиональной подготовки переводчиков в ВУЗах Украины и предлагаются конкретные рекомендации для оптимизации подготовки лингвистов к участию в юрисдикционном процессе. Автор обращает внимание на развитие базовых навыков и умений будущих переводчиков. В научной работе разработаны основы для внедрения авторского спецкурса «Юридико-лингвистические параметры деятельности переводчика в правоприменительном процессе», несмотря на черты сферы переводческой деятельности в юридической области. В контексте работы отражены объект, предмет, методологические основы, цели и задачи настоящего спецкурса, кроме того оптимизируются формы работы со студентами-лингвистами, которых готовят к участию в юрисдикционном процессе.

Ключевые слова: переводчик, профессиональная подготовка, профессиональные умения и навыки, юридический перевод, правоприменительный процесс, студенты-лингвисты.

Sudak A.V. / PROFESSIONAL TRAINING OF TRANSLATORS TO PARTICIPATE IN THE JURISDICTIONAL PROCESS/ Poltava Institute of Economics and law, Ukraine

There are analyzes the existing state of professional training of translators in universities of Ukraine are analyzed and specific recommendations for optimizing the training of linguists to participate in the jurisdictional process are provided in the article. The author pays attention to the development of the basic skills and the skills for future translators. The framework for the implementation of the author's special course «Legal linguistic parameters of the translator's activity in the enforceability of the process» are developed, despite the features of the sphere of translation activity in the enforceability of the process of Ukraine in the scientific work. This problem, in our view, should be addressed in a radically creative way, for example, in the classic Ukrainian universities, where there are legal and faculties of foreign languages, to unite the efforts of the faculty on the grounds of joint development of courses. Consider it necessary to draw such weapons forms students of linguistics legal knowledge: lectures by specialists of the faculty of law (better if the lecturers will speak on a foreign language), discussions, debates, colloquias, seminars, workshops, business games, practical trainings, internships, consultations, research groups, conferences, round tables, master classes, attend the court hearings, the introduction of interdisciplinary courses of legal translation. The author illuminates the object, subject, methodological framework, goals and objectives of this course also gives examples of productive forms of work with students-linguists, who are prepared to participate in the jurisdictional process.

Key words: translator, professional training, professional skills, legal translation, law enforcement process, students-linguists.

В умовах сьогодення юридичний переклад є не тільки засобом фахової міжкультурної комунікації у галузі права, але й невід'ємною частиною юрисдикційної діяльності загалом. Зважаючи на це, нагальною є потреба у міждисциплінарному підході до підготовки лінгвістів у сфері юридичної науки. Особливості підготовки перекладачів та їх професійної компетентності досліджували такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як: І. Алексєєва, А. Алхазішвілі, В. Комісаров, Ю. Крилова-Грек, Л. Латишев, Г. Мирам, А. Онищук, З. Підручна, О. Рогульська, С. Рубінштейн, В. Сафонова, Ж. Таланова, А. Федоров, І. Халєєва, А. Чужакін та ін. Втім, аналіз

наукової літератури та емпіричного дослідження свідчить, що проблема фахової підготовки майбутніх лінгвістів не була належного теоретичного й методичного обґрунтування.

Метою статті є вивчення наявного стану фахової підготовки перекладачів та у зв'язку з відсутністю в Україні ВНЗ, які б готували лінгвістів для участі в юрисдикційному процесі, запропонувати рекомендації для оптимізації означеної сфери. У розрізі цього передбачити у ВНЗ України спеціальні програми підготовки лінгвістів у правозастосовній сфері та відповідно розробити підґрунтя для впровадження авторського спецкурсу в цьому напрямі.

У процесі отримання освіти відбувається змістовне наповнення компонентів образу професії новим значенням, збагачується досвід, формується стійке ставлення до обраної професійної діяльності, спостерігається загальна тенденція усвідомлення професійних ролей у період навчання у ВУЗі [1, с. 5]. Як слушно відзначає О. Червякова, у розвитку системи вищої відомчої освіти перспективним слід визнати шлях утворення потужних багатоступневих навчально-наукових комплексів на базі ВНЗ IV рівня акредитації, потенціал яких насправді дозволяє їм стати провідними осередками навчальної, методичної та наукової роботи [2, с. 11].

На думку Г. Середи, «опанування специфічними знаннями, знайомство з особливостями майбутньої професії у навчальному закладі – це запорука успіху в роботі, розкриття здібностей і талантів на професійній ниві» [3, с. 6, 7]. Що стосується підготовки перекладачів, то для забезпечення останніми високоякісного та відповідального виконання тих вимог, які висуває практика міжкультурної комунікації в навчальному процесі підготовки таких фахівців, необхідно ретельно підібрати та врахувати спеціальні знання, навички та професійні уміння, у той же час звернувши увагу на творчий характер перекладацької діяльності [4], оскільки професія перекладача, на думку М. Миронової, вимагає широких знань (лінгвістичних, екстралінгвістичних, загальнокультурних з галузі країнознавства, історії і літератури, а також знань, необхідних для перекладу в спеціальних галузях – економіці, юриспруденції, політиці, освіті, медицині і т. ін.) [4]. Така позиція вченної узгоджується з європейськими критеріями у галузі освітніх послуг, спрямованих на підготовку фахівців-лінгвістів до правозастосовної діяльності.

Адже, вихід України на Європейський ринок та стрімкий розвиток міжнародних відносин не тільки відкривають нове поле для діяльності перед лінгвістами, але й ставлять їх в умови гострої конкуренції, що веде до посилення чітких вимог до представників цієї професії. Це спонукає вищу школу України планувати й організувати наукову та навчально-методичну підготовку професійних перекладачів відповідно до вимог Болонського процесу таким чином, щоб випускники ВНЗ були конкурентноспроможними на ринку сфери освіти в Україні та за її межами [5, с. 120-121]. У розрізі цього варто удосконалити фахову підготовку перекладачів як спеціалістів у сфері юридичних послуг (консультування, експертиза, переклад).

Цю проблему, на наш погляд, слід вирішувати кардинально креативним шляхом, наприклад, в класичних українських університетах, де наявні юридичні та факультети іноземних мов, об'єднати зусилля професорсько-викладацького складу на ґрунті спільної розробки спекурсів, що вдало поєднували б лінгвістичну та юридичну підготовку перекладачів. Вважаємо за необхідне залучити такі форми озброєння студентів-лінгвістів юридичними знаннями, як: читання лекцій фахівцями з юридичного факультету (краще, якщо лектори володіють іноземною мовою), проведення дискусій, диспутів, колоквиумів, семінарів, практикумів, ділових ігор, виробничої практики, стажування, консультацій, наукових гуртків, конференцій, круглих столів, мастер-класів, відвідання судових засідань, запровадження міждисциплінарних курсів з юридичного перекладу. Варто зазначити, що у державах-членах ЄС міждисциплінарні курси з юридичного перекладу переважно пропонувані у рамках філологічної освіти. Так, у Швейцарії на факультеті перекладу Женевського університету діє магістратура за напрямом «юридичний переклад» [6].

Як ми розуміємо, навчання студентів-лінгвістів до завершення бакалаврату здійснюється на ґрунті вивчення базових загальних навчальних дисциплін. Натомість, курс магістратури передбачає вузькопрофільну спеціалізацію студента-лінгвіста, де останнім самостійно обираються додаткові спекурси, що у подальшому визначатимуть

вибір професії (вчитель іноземної мови, перекладач, експерт). Отже, після закінчення бакалаврату студентам варто запропонувати перелік дисциплін, які визначатимуть їх подальший фах, зокрема, у нашому разі експертна та перекладацька діяльність в юрисдикційному процесі. Для того, щоб студенти мали уявлення про діяльність експерта чи перекладача в юрисдикційному процесі, необхідно провести профорієнтаційну роботу, котра покликана донести до останніх важливість та особливість лінгвістичних знань у галузі права.

Процедурно це має бути забезпечено за рахунок проведення ознайомчих лекцій, семінарів, що висвітлюють роботу лінгвіста у правозастосовному процесі як перекладача, спеціаліста, консультанта та експерта. Одразу після ознайомчої лекції, слід провести опитування шляхом надання кожному студенту листа-опитувальника, в якому наявне лише одне запитання: «Чи бажаєте ви у подальшому працювати у сфері юрисдикційної діяльності та відповідно навчатися за спеціальною програмою в обраній галузі?» і запропонувати лише три варіанти відповіді: «Так», «Ні», «Вагаюсь». Далі йде опрацювання опитувальних листів, якщо набереться мінімум 15 осіб з відповіддю «Так», то їх збирають на співбесіду, де за участю комісії з представника юридичного факультету, іноземних мов та практикуючого експерта-лінгвіста, проводиться відбір бажаних студентів навчатися в обраній галузі. Після цього, навчальний відділ формує групу студентів (мінімум 15 осіб), що відповідає європейським тенденціям про доцільну кількість студентів у групах. Наприклад, у Німеччині, на філософському факультеті Кельнського університету, під керівництвом відомих спеціалістів з юридичного перекладу І. Бурр та А. Фелічі функціонує навіть міждисциплінарний проект «Європейська правничка лінгвістика». В Австрії в Інституті перекладознавства Інсбруцького університету під керівництвом відомого теоретика юридичного перекладу П. Сандрінні студенти, які спеціалізуються на цьому напрямі перекладу, «штудіюють» і необхідні юридичні дисципліни на юридичному факультеті цього ж університету [6].

Досить ефективними та продуктивними для підготовки лінгвістів до участі в юрисдикційному процесі є тренінги (імітації судових засідань за участю експерта-лінгвіста), адже, як зазначає О. Лефтеров, «... тренінгові технології є дієвим, визнаним у світі засобом підготовки персоналу в різних галузях професійної діяльності, інтенсифікації самої діяльності і розвитку організації в цілому. Інтенсивне інтерактивне навчання велик час тренінгу дозволяє за короткий термін опанувати великий обсяг інформації та закріпити отримані знання й уміння на практиці» [7, с. 3]. Тренінг спрямований на комплексне засвоєння знань і практичних вмінь, вплив і подолання типових ускладнень, а також на вироблення ефективної поведінки і способів дій [8, с. 120].

Варто зазначити, що підготовка перекладачів до участі в юрисдикційному процесі переслідує, на нашу думку, наступні цілі та завдання:

- розвиток лінгвістично орієнтованої особистості (вміння застосовувати лінгвістичні знання як теоретично (шляхом проведення консультацій), так і практично (здійснення безпосереднього усного і письмового перекладу та ін.);
- розвиток та вдосконалення професійно значущих якостей (комунікабельність, зібраність, дотепність, переконливість, впевненість, енергійність, цілеспрямованість, точність, лаконічність, обачність, взаємоповага тощо);
- формування професійно-важливих лінгвістичних умінь і навиків для перекладача до участі в юрисдикційному процесі (оволодіння правничими мовами оригіналу та перекладу; вміння користуватися звичайними перекладними словниками, електронними словниками, довідниками; дотримання етики перекладача, зокрема неупередженості та високого ступеню відповідальності за здійснюване міжкультурне правове посередництво; оволодіння методами та

прийомами юридичного перекладу; вміння письмово перекладати офіційні документи та тексти правового характеру);

– формування комунікативної мовленнєвої компетенції (орфографічної, лексичної, семантичної, граматичної, фонологічної та орфографічної);

– оволодіння спеціальними лінгвістичними знаннями та відповідними методами, що стосуються діяльності перекладача у правозастосовному процесі (вміння застосовувати послідовний і синхронний переклади, формування навичок правильно сприймати усне іншомовне мовлення (фразеологічні звороти, власні назви, еліптичні конструкції, діалектологічні слова та словосполучення, розмовні звороти мовлення, жаргонізми, арготизми, молодіжний сленг тощо), складання анотацій іншомовних текстів, що стосуються права та ін.; методи: порівняльно-історичний, науково-дослідний, лінгвістичний, комплексно-процесуальний, метод індукції, дедукції, лінгвостилістична абстракція, евристичні методи (активний і пасивний) тощо).

Враховуючи вищезазначене, вважаємо за доцільне впровадити у ВНЗ України спецкурс «Юридико-лінгвістичні параметри діяльності перекладача у правозастосовному процесі», котрий містить цілий комплекс тренувань, моделювань, лекційних та самостійних форм роботи за основними напрямками експертної та перекладацької діяльності. Актуальність навчальних курсів зумовлена потребами практики, оскільки проблема лінгвістичного забезпечення діяльності перекладача у правозастосовному процесі останнім часом займає важливе місце серед інших завдань професійно-лінгвістичної підготовки у ВНЗ України.

Доречно у ВНЗ України, що готують фахівців-лінгвістів, створити спеціалізовані навчальні потоки (групи чи зведені групи) з поглибленим вивченням юридичних дисциплін. Це дозволить підготувати експертів-лінгвістів, які братимуть участь в юрисдикційному процесі. Наукова та прикладна цінність означеного вище спецкурсу була доведена експериментально шляхом проведення нами опитування студентів та слухачів деяких ВНЗ (спеціальностей факультету перекладу та іноземних мов) щодо впровадження у навчальний процес дисциплін юридико-лінгвістичного спрямування та поліпшення на ґрунті цього юридико-лінгвістичної підготовки.

Це підтверджено і результатами опитування (150 осіб), що проводилось нами в Міжрегіональній академії управління персоналом. Так, на важливість вивчення навчальної дисципліни «Юридико-лінгвістичні параметри діяльності перекладача у правозастосовному процесі» вказали 118 опитаних респондентів. Також потрібно відзначити, що більшість із опитаних бажали б проводити заняття у вигляді ситуаційно-рольових ігор, де б моделювалися типові ситуації в професійній діяльності перекладача та експерта-лінгвіста.

Відтак для активізації творчої навчально-пізнавальної діяльності студентів доцільно використовувати блокову систему навчання, що дозволяє нарощувати інтелектуальне навантаження самостійної роботи студентів (аудиторної і позааудиторної) та поєднувати її з рейтинговим контролем, що забезпечує активізацію пізнавальної діяльності. Завдяки індивідуальному темпу засвоєння знань, вмінь і навичок це дозволяє переходити їй на більш високий рівень розвитку, доходить до творчого рівня [9, с. 19], що має бути іманентним для майбутніх експертів-лінгвістів та перекладачів.

У дисертаційній роботі Н. Давидюк експериментально доведено, що творча навчально-пізнавальна діяльність студентів у процесі вивчення психологічних дисциплін сприяє: а) самоусвідомленню студентів у навчальному процесі ВНЗ; б) визначенню та усвідомленню студентами сенсу і кінцевого результату своєї навчально-пізнавальної діяльності у ВНЗ та формуванню первинних професійних інтересів, навичок і вмінь; в) формуванню мотивів навчально-пізнавальної та первинної мотивації професійної діяльності; г) формуванню оптимальних навичок

і вмінь навчально-пізнавальної діяльності, виробленню культури навчання та міжособистісного спілкування; д) застосуванню отриманих професійних знань, навичок і вмінь у навчально-пізнавальній та майбутній професійній діяльності; е) максимальній самоактуалізації студентів у навчальному процесі [9, с. 19]. Про творчий підхід до викладення навчального матеріалу згадується і в науковій праці А. Коні «Советы Лекторам», у якій наголошується на психологічному (емоційному) прикладному компоненті методики читання лекцій [10, с. 107-115].

Зазначимо, що, на нашу думку, юридико-лінгвістична діяльність – це самостійний напрямок знань у галузі лінгвістики, що вивчає юридико-лінгвістичні явища, механізми та закономірності, пов'язані із перекладацькою діяльністю. У свою чергу, об'єктом юридико-лінгвістичної діяльності ми означили особистість перекладача у правозастосовному процесі, що має соціальний та правовий статус і виконує конкретні функції в системі «людина – право». Щодо предмету юридико-лінгвістичної діяльності, то ним є юридико-лінгвістичні закономірності і механізми точного перекладу у межах правозастосовного процесу.

Із розглянутих вихідних позицій виходить, що перекладацька діяльність у правозастосовному процесі включає наступні напрями: експертна діяльність в суді та досудовому слідстві; консультативна діяльність в суді та досудовому слідстві; перекладацька діяльність в суді та досудовому слідстві; позасудова діяльність експерта та перекладача.

Визначені напрями юридико-лінгвістичної діяльності пов'язані між собою спільністю лінгвістичного змісту правових реалій, що являють інтегровану схему. Відтак методологічними засадами юридико-лінгвістичної діяльності як самостійного напрямку знань з юридичної лінгвістики є три базисні елементи:

1) загальнонаукові (фундаментальні) принципи, що визначають відправні положення у сфері людинознавства в цілому;

2) принципи юридичної лінгвістики;

3) методи юридичної лінгвістики, що використовуються для здійснення перекладу в юрисдикційному процесі.

До другої групи відносяться принципи розвитку, взаємозв'язку об'єктивного та суб'єктивного, єдності свідомості, психіки і активності особи та ін. Лінгвістична діяльність відноситься до професій, що передбачають виконання фахових обов'язків в інтелектуально складних умовах.

«Юридико-лінгвістичні параметри діяльності перекладача у правозастосовному процесі» як навчальна дисципліна має стати обов'язковою складовою підготовки студентів-магістрантів ВНЗ України, що готують студентів-лінгвістів. Вивчення означеної дисципліни передбачає перехід від загальних питань, що мають теоретико-методологічне значення, до аналізу специфічних фахових, лінгвістичних аспектів перекладацької діяльності у правозастосовному процесі.

Отже, зазначимо, що професійно-лінгвістична підготовка перекладачів вимагає вдосконалення і повинна включати систему наступних заходів:

– юридико-лінгвістичне забезпечення процесу професійного самовизначення майбутніх перекладачів та первинний відбір, що знижує можливість розчарування в обраній професії, тобто підвищує професійну мотивацію;

– тренінгові заняття з усіх навчальних спецкурсів юридико-лінгвістичного спрямування, які опосередковано формують та розвивають необхідні для фахової діяльності лінгвістичні якості перекладача у межах правозастосовного процесу.

Таким чином, нами розроблено підґрунтя для упровадження спецкурсу «Юридико-лінгвістичні параметри діяльності перекладача у правозастосовному процесі» та запропоновано рекомендації для оптимізації означеної сфери. Зокрема, необхідно залучити певні форми роботи:

читання лекцій фахівцями з юридичного факультету, проведення диспутів, колоквиумів, ділових ігор, виробничої практики, стажування, консультацій, наукових гуртків, конференцій, круглих столів, мастер-класів, відвідання судових засідань, запровадження міждисциплінарних курсів

з юридичного перекладу, виконання самостійної форми роботи за основними напрямками експертної й перекладацької діяльності та ін. Перспективними вбачаються напрями розробки спеціальних методик у межах підготовки фахових лінгвістів до участі у правозастосовному процесі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковальчишина Н. І. Зміни у мотиваційній сфері особистості слідчих на ранніх стадіях професіоналізації : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.06 «юридична психологія» / Н. І. Ковальчишина. – Харків, 2008. – 22 с.
2. Червякова О. В. Організаційно-правові аспекти управління вищим навчальним закладом МВС України : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / О. В. Червякова. – Харків, 2002. – 16 с.
3. Середа Г. Презентація «Вісника Академії прокуратури України» / Г. Середа // Вісник Академії прокуратури. – К., 2006. – № 1. – С. 6–7.
4. Миронова М. С. Деякі аспекти підготовки фахівців з перекладу до професійної діяльності в умовах вищого навчального закладу / М. С. Миронова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/mironova-ms-deyaki-aspekti-pidgotovki-fahivtsiv-zperekladu-do-profesiyanoi-diyalnosti-v-umovah-vischogo-navchalnogo-zakladu/>
5. Онищук А. С. Наукові підходи до професійної підготовки майбутніх перекладачів / А. С. Онищук // Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Педагогіка. Соціальна робота / гол. ред. І. В. Козубовська. – Ужгород : Говерла, 2014. – Вип. 31. – С. 120–122.
6. Підготовка юридичних перекладачів у ЄС та Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ua.nauka.blogy/shablii-o-a/item/1632-pidhotovka-iurydychnykh-perekladachiv-u-yes-ta-ukraini?lang=uk
7. Лефтеров В. О. Особистісно-професійний розвиток фахівців екстремальних видів діяльності : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня доктора психол. наук : спец. 19.00.09 «психологія діяльності в особливих умовах» / В. О. Лефтеров. – Харків, 2008. – 30 с.
8. Вахнина В. В. Особенности психологического обеспечения инновационной деятельности руководителя органа внутренних дел / В. В. Вахнина, Е. М. Шагина // Труды Академии управления МВД России. Юбилейный выпуск. – М., 2009. – № 2. – С. 115–120.
9. Давидюк Н. М. Психологічні умови активізації творчої навчально-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення психологічних дисциплін : автореф. дис... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «педагогічна та вікова психологія» / Н. М. Давидюк. – Чернівці, 2002. – 24 с.
10. Кони А. Ф. Избранные произведения. Статьи и заметки. Судебные речи. Воспоминания / А. Ф. Кони // Государственное издательство юрид. литературы. – Москва, 1965. – 888 с.